

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΝ ΕΞ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

Ἐν τῷ προηγουμένῳ διπλῷ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης (1888 σ. 25 ἐξ.) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Φιλίου ἐπιγραφή ἐξ Ἐλευσίνος κάκιστα μὲν διατηρουμένη, περιέργως ὁμως λίαν ἐν πολλοῖς καὶ μοναδική· ἔνεκα τούτου καίπερ μὴ ἔχων τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ὅπως ἐξετάσω ἐπανειλημμένως τὸν ἐν Ἐλευσίνι εὕρισκόμενον λίθον, ὁμως ἀναδημοσιεύω μεταγραφὴν τῶν στίχων 15 ἕως 56 συμ-

πεπληρωμένων κατὰ τὸ πλεῖστον. Αἱ συμπληρώσεις ἐγένοντο κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίου ἐκδοθέντος κειμένου, οὗ ἡ ἀκρίβεια σχετικῶς πρὸς τὴν κακὴν τοῦ λίθου κατάστασιν εἶναι μεγίστη, ἐγένετο ὁμως κατόπιν ἐξέλεγχις τῶν συμπληρώσεων ἐνώπιον τοῦ λίθου καὶ ὑπ' ἐμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλίου, ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ πολλάς.

- 15 [. . . . . ἐπιμέλ]εσθαι [δ]ὲ τῆς ἱερᾶς Ὀργᾶδος καὶ τῶν ἄλλω-
 [ν ἱερῶν τεμν]ῶν τῶν [Ἄ]θή[νη]σ[ιν ἀπ]ὸ τῆς δε τῆς ἡμέρας εἰς τὸν
 [ἅπαντα χρόνον ὡς] ὁ νόμος [κ]ελ[ε]ύ[ει] περὶ ἐκάστου αὐτῶν καὶ τ-
 [ὴν βουλὴν τὴν ἐξ Ἄ]ρε[ί]ου [πάγ]ου [κ]αὶ τὸν στρατηγὸν τὸν ἐπὶ τῇ-
 [ν φυλακὴν τῆς χ]ώρας χειροτονημένον καὶ τοὺς περιπολά-
 20 [ρχ]ους καὶ τοὺς δημά[ρχ]ους καὶ τὴν βουλὴν τὴν αἰεὶ βουλευού-
 [σαν] καὶ [τῶν ἄ]λλ[ω]ν Ἀθηναίων τὸμ βουλόμενον τρόπῳ ὅτῳ ἂν
 [ἐπ]ίστω[νται· γ]ράψαι δὲ τὸν γραμματέα τῆς βουλῆς εἰς δύο κα-
 [ττι]τέρο[υ]ς ὡς . . . . . εἰς μὲν τὸν ἕτερον εἰ λῶιον καὶ ἄμει-
 [νόν] ἐστι τῶι δῆμῳ τῶι Ἀθηναίων μισθοῦν τὸμ βασιλέα τ[ὰ] νῦ-
 25 [ν ἀ]ν[ε]ί[ρη]σ[μ]έν[α] [τῆς ἱερᾶς Ὀργᾶδος τὰ ἐν]τὸς τῶν ὄρων εἰς οἰ-
 [κ]οδομίαν τοῦ προ . . . . . [ἱ]εροῦ τοῖν θεο-
 ἰν· εἰς δὲ ἡ[δ]ὲν ἔ[τε]ρο[ν] καττίτερον εἰ λῶιον καὶ ἄμει[νόν] ἐστι
 τῶι δῆμῳ τῶι Ἀθηναίων τὰ ν[ῦν] ἐντὸς τῶν ὄρων ἀν[ε]ί[ρη]σ[μ]έν-
 α τῆς ἱερᾶς Ὀργᾶδος ἐ[ἄ]ν ἀνε[τα] τοῖν θεοῖν· ἐπειδὴν δὲ ὁ γρα[μ-]
 30 ματεὺς [γ]ράψ[η] λα[β]ῶν ὁ [ἐπι]στ[άτης] ὁ ἐκ τῶν προέδρων συνειλ-
 [ι]ξ[άτ]ω [τ]ὸν καττίτερον ἐκάτ[ε]ρον καὶ κατελιξας ἐρίοις εἰ-
 ς ὑδρ[ί]αν ἐμβαλέ[τω] [χαλκῆν] ἐναντίον τοῦ δήμου· παρασκευασ-
 [άν]τω[ν] δὲ αὐτὴν οἱ πρυτάνεις· οἱ δὲ ταμίαι τῆς θεοῦ κατενε-
 [κόν]των [ὑδρ]ίαν χρυσῆν καὶ ἀργυρᾶν ἀ[ντι]κα μ[ά]λα εἰς τὸν δῆμ-
 35 ον· ὁ [δ]ὲ [βασιλ]ε[υ]ς; . . . . . μὲν[ω]ν ὑδρ[ί]αν τὴν χαλκῆν ἐλκέτω τ-
 ὸν καττίτερο[ν] ἐκάτερο[ν] ἐ[μ] μέρει καὶ τὸμ μὲμ πρότερον εἰς

- τῆν ὑδρίαν τὴν χρυσῆν ἐμβαλέτω, τὸν δὲ ὕστερον εἰς τὴν ἀργυ-
 ρ[ᾶν καὶ . . . ^ ^ . . . . .]ω, ὁ δὲ ἐπιστά[της τῶ]μ πρυτάνεων καταση-
 μη[νάσθ]ω τῆι τοῦ δήμου σφραγίδι, παρασημηνάσθω δὲ καὶ τῶν
- 40 [ἄ]λλ[ων Ἀ]θ[ηναί]ω[ν] ὁ βου[λό]μενος· ἐπε[ιδὸν] δὲ κατασημανθῶσιν
 [ἀν]ε[νε]κ[όν]τω[ν] οἱ ταμί[αι] τ[ᾶς] ὑδ[ρί]ας εἰς Ἀκρόπολιν· ἐλίσθω
 [δὲ] ὁ [δῆμ]ος τρε[ῖς] ἀνδ[ρας] ἕ[να μ]ὲν ἐκ τῆς βουλῆς, δύο δὲ ἐξ Ἀθην-
 αίων ἀπάντων, οἵτινες εἰς Δελ[φου]ς ἀφικόμενοι τὸν θεὸν ἐπ-
 [ε]ρ[ή]σο[ν] τ[αι] καθ' ὅπ[ο]τε[ρα] τὰ γράμ[μα]τα ποιῶ[σι]ν Ἀθηναῖοι περ-
- 45 ἰ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδ[ος] εἴτε τὰ ἐκ τῆς [χ]ρυσῆς ὑδρίας εἴτε τὰ ἐκ
 [τῆς ἀργυρᾶς· ἐπειδὸν δ' ἔλθ]ωσιν παρὰ τοῦ θεοῦ καθελόντωσα-
 [ν¹ τὰς ὑδρίας καὶ ἀναγ]νω[σ]θῆ[τ]ω τῶι δήμωι ἥτε μαντεία καὶ τὰ
 [ἐκ τῶν καττιτέρω]ν γ[ρ]άμ[μα]τ[α]· καθ' ὅπ[ο]τε[ρα] δ' ἂν τὰ γράμματα ὁ
 [θεὸς χρήσῃ] λῶ[σ]ιν καὶ ἄμειν[ο]ν εἶναι τῶι δήμωι τῶι Ἀθηναί-
 50 [ων, κατὰ ταῦτα ποιεῖν, ὅπως ἂν] ὡς εὐσεβέστατα ἔχει τὰ πρὸς τ-
 [οὺς θεοὺς καὶ νῦν καὶ τὸν λοιπ]ὸν χ[ρ]όνο[ν] μ[ηδ]ὲν ἀσεβῆς γί[γ]ν-
 [ῆται περὶ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος καὶ] περὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τῶν Ἀ-
 θ[η]νησιν . . . . . γράψαι δὲ τ[ὸ] δὲ τὸ ψ[ή]φισμα καὶ τὸ πρότερον τὸ
 . . . . . τὸν γραμματέα τῆς βουλῆς ἐ-
- 55 [ν στήλαιν λιθίαιν καὶ στήσαι τὴν μ]ὲν Ἐλευσίνοι πρὸς τῶι π-
 [ροπύλωι τοῦ ἱεροῦ, τὴν δὲ ἐν τῶι Ἐλευσ[ι]νίωι τῶι ἐν ἄστει, οὐ κ.τ.λ.

Τὰ ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐκ συμπληρώσεως ἢ ἀνα-
 γνώσεως διάφορα τῶν παρὰ τῷ Φιλίφ γράμματα
 εἶναι τὰ ἐξῆς·

Στ. 18. ἀρείου. Φιλ. Β. — Στ. 22. γραμμα-
 τέα. Φιλ. Ι. — Στ. 23. καττιτέρους. Φιλ. Ω. —
 Στ. 25. ἀνεργασμένα. Φιλ. Ξ. — Στ. 27. Τὸν
 ἔτερον. Φιλ. Ε καὶ Υ. — Στ. 28. Νυν. Φιλ. Ι.
 — Στ. 29. Κατὰ λάθος ὁ Φιλ. σημειοῖ μεταξὺ ὄρ-
 γάδος καὶ ἀνε[τα] χῶρον κενὸν τεσσάρων γραμμά-
 των, ἐν ᾧ λείπουσι μόνον τρία. — Στ. 34. μΑλα.
 Φιλ. Ω. — Στ. 35. ΜΕΝ. Ν. Φιλ. Ε. ΕΡΑΝ. —
 Στ. 36. ἐκάτεροΝΕμμέρει καὶ. Φιλ. ΡΟΙΞΜΜΕ-
 ΡΕΙΨΑΙ. — Στ. 42. τρεῖς. Φιλ. Ξ. Ε. — Στ.
 44. καΘ. Φιλ. Ω. — γράμματα. Φιλ. Κ. — Στ.
 45. Ὀργάδος. Φιλ. Ρ. — Στ. 46. κατὰ παραδρο-
 μὴν παρελείφθη ὁ στίχος ὑπὸ τοῦ Φιλ. ἐν τῇ δη-

μοσιεύσει — Στ. 51 (Φιλ. 50). χρόνον. Φιλ. ΡΟ-
 ΝΟΚ. — ἀσεβῆς. Φιλ. Ρ. — γίγν. Φιλ. Π/ ΟΝ.
 — Στ. 53. (Φιλ. 52). Ψήφισμα. Φιλ. Υ.

Τὸ νόημα τοῦ ψηφίσματος εἶναι σαφές, πλὴν
 τῶν στ. 1-14 καὶ τῶν τελευταίων ἀπὸ στ. 57 καὶ
 ἐξῆς, οὓς περιττὸν ἐθεωρήσαμεν νὰ μεταγράψω-
 μεν. Ἐν τοῖς πρώτοις (1-14) πρόκειται, φαίνεται,
 νὰ ἐκλεχθῶσι δέκα ἄνδρες, ὅπως, ἀφοῦ πρῶτον πι-
 θανῶς ἔρκεισθῶσιν ὅτι θὰ ἐπιτελέσωσι δικαίως καὶ
 εὐσεβῶς τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς ἔργον, ἀναστήσωσι τοὺς
 ἐκπεπτωκότας ἄνδρας τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος παρισταμέ-
 νων τοῦ ἱεροφάντου, τοῦ δαδούχου, τοῦ . . . . καὶ τοῦ
 βουλομένου ἐκ τῶν Ἀθηναίων¹. — Στ. 15-22 εἶναι
 σαφέστατοι· πλὴν τῶν φυσικῶν φυλάκων τῆς ἱερᾶς
 Ὀργάδος καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν, οἵτινες εἶναι οἱ ἱε-

¹ Νομίζω δηλαδὴ ὅτι δύναται ν' ἀποκατασταθῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ ψηφί-
 σματος (στ. 4-15) οὕτω πως, κατ' ἔννοιαν τοῦλάχιστον :

[— — — ἐλίσθαι δὲ τὸν δῆμον] δέκα ἄνδρα-
 5 [ς, πέντε μὲν ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων, πέντε δὲ ἐκ τῆς βουλῆς—

¹ Ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 300 πρὸ Χρ. (C. I. A. II 600. 45) εὐ-
 ρηται μισθωσάντωσαν, τὸ μόνον παράδειγμα τοῦ τύπου τούτου, ὃ
 μνημονεύει ὁ Meisterhans (Gram. d. att. Inschriften σ. 133).

ρεις, παραγγέλλονται και ἡ βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου και πολλοὶ ἄλλοι νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτῶν. — Στ. 22-29 εἶναι ὡσαύτως σαφέστατοι· πρόκειται νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ἐὰν πρέπη νὰ μισθώσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἱερὰν Ὀργάδα (ὅπως διὰ τῶν μισθωμάτων οἰκοδομήσωσιν ἢ ἀποπερατώσωσιν οἰκοδόμημά τι ἱερὸν τῶν ἐλευσινίων θεῶν) ἢ ἐὰν εἶναι καλλίτερον ν' ἀφήσωσιν αὐτὴν ἀνείργαστον. Φαίνεται ἔμως, ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι περὶ τούτων και ὅτι ὑπάρχον ἄλλοι μὲν ἔχοντες συμφέρον νὰ μισθωθῇ ἡ ἱερὰ Ὀργάς, ἄλλοι δὲ ἐπιθυμοῦντες τὸ ἐναντίον· ἔνεκα τούτου λαμβάνονται πολλὰ προφυλακτικὰ μέτρα (στ. 29 ἐξ.), ὅπως μηδεὶς δυνηθῇ νὰ νοθεύσῃ τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ μηδ' αὐτὴ ἡ Πυθία. Αἱ ἐρωτήσεις θὰ γραφῶσιν ἐπὶ πλακῶν ἢ φύλλων κασσιτέρου, τὰ ἑποια ὁ ἐπιστάτης τῶν προέδρων θὰ συνελίξῃ (εἰς κυλίνδρους ἴσως), θὰ περιτυλίξῃ δι' ἐρίων, ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται ὁ ἕτερος κασσίτερος ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, και θὰ ῥίψῃ εἰς ὑδρίαν χαλκὴν ἐνώπιον τοῦ δήμου, παρευθὺς δὲ οἱ ταμίαι τῆς Ἀθηνᾶς θὰ φέρωσιν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως δύο ὑδρίας, τὴν μὲν χρυσὴν, τὴν δὲ ἀργυρᾶν, λαμβάνων δ' ἄλλος ἄρχων, οὐχὶ ὁ ἐπιστάτης ὁ ἐκ τῶν προέδρων, θὰ ῥίψῃ τὸν μὲν ἕνα κασσίτερον εἰς τὴν χρυσὴν, τὸν δ' ἕτερον εἰς τὴν ἀργυρᾶν ὑδρίαν· ὥστε οὐδεὶς θνητὸς θὰ γινώσκῃ ποῖος ἐκ τῶν κασσιτέρων εὐρί-

σκεται εἰς τὴν χρυσὴν και ποῖος εἰς τὴν ἀργυρᾶν· ἔπειτα αἱ ὑδρίαὶ θὰ σφραγισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου τῶν πρυτάνεων και τῶν βουλομένων ἐκ τῶν Ἀθηναίων και θὰ κατατεθῶσιν ἐν τῇ Ἀκροπόλει· θὰ ἐκλέξῃ δὲ ὁ δῆμος τρεῖς ἄνδρας, οἵτινες μεταβάντες εἰς Δελφοὺς θὰ ἐρωτήσωσι τὸν θεὸν ἀπλῶς κατὰ ποῖα γράμματα πρέπει νὰ ποιήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος, εἴτε τὰ ἐκ τῆς χρυσοῦς ὑδρίας εἴτε τὰ ἐκ τῆς ἀργυρᾶς· και κατὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ θεοῦ θὰ πράξωσιν.

Ἀπὸ τοῦ στίχου 58 ἐξ. ἀναγράφονται διάφοροι δαπάναι, ἃς διατάσσεται νὰ πληρώσῃ ὁ ταμίας τοῦ δήμου, οὕτω εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν δύο στηλῶν, εἰς ἄλλην τινὰ ἀναγραφὴν, εἰς ἐφόδια τῶν αἰρεθέντων ὅπως μεταβῶσιν εἰς Δελφοὺς, και εἰς τινὰ ἄλλα ἄγνωστα ἡμῖν, ἀκολουθοῦσιν ἔπειτὰ τινὰ πάλιν περὶ τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος, ἀσαφῆ ὅμως, ὅπως νῦν ἔχουσι, και τέλος καταγράφονται τὰ ὀνόματα πρῶτον μὲν τῶν δέκα ἀνδρῶν, ὡς φαίνεται, εἴτα δὲ τὰ τῶν τριῶν.

Ἡ τοῦ στ. 56: π[ροπύλωι τοῦ ἱεροῦ συμπλήρωσις εἶναι τοῦ καθηγητοῦ Στ. Κουμανούδη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἀπριλίου 1889.

Χρ. Τσοῦντας

[οἱ δὲ αἰρεθέντες ὁμνόντων ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ τῷ ἐν ἄσσει ἀναστήσαι τοὺς καταπετωκότας] τῆς ἱερᾶς Ὀργάδος ὅ-
[ρους μηδὲν ἀσεβῆς πράττοντες] μήτε χάριτος ἔνεκα μήτε
[χρημάτων, ἀλλ' ὅπως ἂν ὡς δικαιοῦτα και εὐσεβέστατα τὰ
10 [πρὸς τοὺς θεοὺς ἔχει ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ἐπὶ δέκα τοῦ Ποσειθεῶ-
[νος τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ] ἐπὶ Ἀριστοδήμου ἄρχοντος· παρῆν-
[αι δὲ τοῖς ἀνιστάσιν και] τὸν Ἱεροφάντην και τὸν δαιδοῦχο-
[ν και . . . . . και] τῶν ἄλλων Ἀθηναίων τὸν ὅ-
[ουλόμενον, ὅπως ἂν ὡς εὐσεβέστατα και δικαιοῦτα τοὺς ὄρ-
15 [ους ἰστώσι· ἐπιμέλει]σθαι [δ]ὲ κτλ.

Οὕτω ὅμως οἱ στίχοι 5-11 θὰ εἶχον ἅπαντες 45 μόνον γράμματα, οὐχὶ 47, πλὴν δὲ τούτου και τὰ ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς ὀνόματα τῶν αἰρεθέντων ἐπὶ τοὺς ὄρους, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τριῶν ἀνδρῶν τῶν εἰς Δελφοὺς πεμπομένων, φαίνεται ὅτι ἦσαν πλεονα τῶν δέκα. Ἐνεκα τῶν ἀμφιβολιῶν τούτων δὲν ἠβέλγησα νὰ περιλάβω και τοὺς στίχους 4-15 εἰς τὸ κείμενον.

Ἐν Σπάρτῃ τῇ 21 Μαΐου 1889.